

Ivan LANDA – Jan MERVART a kol., *Imaginace a forma. Mezi estetickým formalismem a filosofií emancipace. Studie Josefu Zumrovi (Studie a prameny k dějinám myšlení v českých zemích 17)*, Praha, Filosofia, 2018, 415 s., ISBN 978-80-7007-500-5

Obsahově a tematicky velkorysý sborník, který je pod názvem *Imaginace a forma* příhodně dedikován Josefu Zumrovi, lze jistě s odkazem na podnázev vnímat coby více než příhodnou sumarizaci dějin recepcce herbartovské estetiky, která byla v nejrůznějších významových polohách středobodem filozofického díla Josefa Zumra. V linii této roviny výkladu je sborník, a to zejména ve své první části, intelektuálním zasvěcením do okruhu filosofických zdrojů herbartismu. Pro porozumění intelektuálním odkazu Josefa Zumra je toto zasvěcení nezbytné, a je proto na místě zmínit (aniž bych tím chtěl opominout další intelektuálně vyčerpávající studie v prvním oddělení sborníku) příspěvek Carole Maigné „Estetický formalismus herbartismu. Mezi Prahou a Vídní.“ (s. 51–68).

Pořadatelé však vtiskli sborníku intelektuální rozměr, který jde daleko za hranice diskusí o estetické problematice. Je na místě očekávat, že v roce, kdy si připomínáme již padesáté výročí československých událostí roku 1968, bude otázka pražského jara široce diskutována a znovu reinterpretována. Akumulace komentářů rozdílné kvality k určitému období s sebou samozřejmě přináší jisté riziko schematických přístupů, zjednodušeného vidění či rovnou odsudků, pronášených z pozic ideologických postulatů. Proto mohu pouze s povděkem kvitovat, že do řady publikačních výstupů tohoto druhu sborník rozhodně nepatří. Jan Mervart a Ivan Landa naopak poskytují z pozice editorů prostor příspěvkům, jejichž vyznění slibuje přispět k sofistikovanému promýšlení ideových kořenů a mentálních prepozic pražského jara. Mám na mysli příspěvky, které se zabírají komplikovaným vztahem marxismu, estetického formalismu a kulturní avantgardy. Tak Roman Kanda připomíná ve svém příspěvku *Spory o avantgardu. Vítězslav Nezval a otázka kulturního dědictví*, že „apollinairovské inspirace“, plodné resumé bohémských pařížských pobytů, rezonují v mysli Vítězslava Nezvala také v dobách hlubokého kulturního stalinismu. A Petr Kužel připomíná ve svém příspěvku *Josef Zumr a česká tradice strukturálního myšlení*, že marxismus byl schopen najít s bohatou tradicí českého strukturalismu společné styčné plochy, které byly zasypány poučným nástupem dosti razantního a vulgarizovaného „katechismového žargonu“ oficiální ideologické a estetické doktríny Ždanovovy a Stalinovy éry. Na základě takto pojatých příspěvků lze pak dále vznášet otázky po hlubším smyslu československého reformního procesu roku 1968. Jeho ryze politická náplň, vnímaná jako střet „starých struktur“ a reformního křídla, ustupuje náhle do pozadí a kontury událostí jsou interpretovány z hlediska intelektuálních dějin. Je nutno pokládat za jednoznačný přínos, vzbuzuje-li celkové vyznění příspěvků otázky jako „Bylo pražské jaro skutečně jen přechodným vzednutím naděje, snahou o demokratizaci obtížně reformovatelného systému, nebo jsme při pokusu o jeho reinterpretaci evidentně konfrontováni s čímsi hlubším, s logickým vyústěním přechodně umlčených „spodních tónů“ českého intelektuálního života do jejich „nové renesance“ na konci šedesátých let? *Imaginace a forma* přesvědčivým způsobem dokládá, že to nebyla jen tradice Masarykova demokratického myšlení, která našla v událostech roku 1968 svoji odezvu, ale potažmo celá bohatá tradice české filosofie a kulturní avant-

gardy třicátých let, se kterou se musela česká či československá veřejnost na konci šedesátých let znovu potýkat.

Jan Mervart ostatně shrnuje problematičnost disputací kolem tzv. „české otázky“ výčtem nejrůznějších přístupů, objevujících se v tradici tázání po smyslu českých dějin. Podotýká přitom, že otázka marxistického hodnocení českých dějin stála dosud stranou hlubšího odborného zájmu a připomíná, že právě Josef Zúmr tematizoval otázku geneze humanistického marxismu, který je v kontextu českého dějinného vývoje napájen někdy dosti nesourodým filosofickým odkazem celé řady intelektuálů, nevyjímaje Josefa Lukla Hromádku, Jana Blahoslava Kozáka či Ladislava Klímu.

Postuláty jednotlivých příspěvků jsou závěrem velmi příhodně doplněny ve formě interview se samotným Josefem Zúmrem, a toto svědectví o intelektuálním zrání českého marxisty dodává sborníku zcela zvláštní a žádoucí podobu dosud neuzavřeného dialogu. Je ostatně nad rámec mých možností podat seriózní rozbor všech příspěvků, přesto si na závěr dovolím sumarizovat, v jakých významových rovinách dle mého názoru tkví přínos čerstvě vydaného sborníku. Není pouze dokladem o značném intelektuálním posunu a dostatečné zralosti české historiografie, která je s postupujícím časem schopna nacházet další a další významové konexe Pražského jara a není ani pouze holdem Josefu Zúmrovi. Je zejména vítanou novou pobídkou k hledání nových perspektiv v pátrání po smyslu českých dějin.

Ondřej Holub